

Klein Groevenbeek en de Voskamp

Jan van de Kraats

Bij het zoeken naar documenten voor een artikel over Volenbeek kwam ik iets tegen wat me bekend voor kwam. En inderdaad, een vergelijkbaar stuk tekst had maart 2004 in de Graver had gestaan in een artikel van Gérard Hollanders geheten “Een interessant document (2)”. Het betrof een transcriptie van zijn hand van een akte uit 1598 die zich bevond in het parochie archief hier in het gemeentehuis te Putten. Via de website van het PHG is dit artikel te downloaden. In het artikel werd een stukje land in de omgeving van het Zuiderveld verkocht aan Albert ten Hooff. Deze Albert staat tussen 1570 en 1606 als Albert ten Have in de leenakten boeken als bezitter van boerderij de Grote Hoofd. Die boerderij is eind 1800 afgebroken maar stond tussen het Volenbekervoetpad en de Telgterweg, ongeveer halverwege Geurts en de Beekweg. Hollanders gaat in op de genoemde personen in de akte waarvan velen in Nijkerk woonden. Wat niet opgelost werd is waar het stukje grond lag. Mijn huidige vondst kwam uit het Kelnarij archief nu aanwezig in het Gelders archief te Arnhem. Onder nummer 0324-107 vinden we akten betreffende Voskamp en Kelnars Enkje. Een van die akten was kennelijk een afschrift van de akte uit het parochie archief. Het droeg ook het jaartal 1598 en een met andere hand bijgeschreven tekst “libre venditionis van Voscamp bij Kelnars Enckje vide Klein Groebenbeek” wat zoveel betekend als “Verkoop brief van Voskamp bij Kelnars enkje zie Klein Groevenbeek”. Nu is de naam Klein Groevenbeek kennelijk alleen binnen de Kelnarij gebruikt en dan nog zeer spaarzaam, en daarom dus onbekend gebleven. In het artikel over Volenbeek ga ik dieper in op de ligging, ik kom dan uit bij de latere papiermolen op de grens van Putten en Ermelo aan de hoek Telgterweg-Watervalweg. Daarnaast ligt een perceel Voskamp of Vossegat. In 1530 lezen we in een thinsboek ...Coep van Vanefelt Goessens sall betalen van Grobben-erve ... en van een Watermolenstede by Grobbenbeek mit 2 stucken heytfeltz dair by angemaickt... (0001-2672-0198). Coop van Vanevelt had dus bij de water(koren)molen van Groevenbeek twee stukken heideveld ontgonnen. Deze lagen op geringe afstand van Groevenbeek zelf en er moesten afdrachten aan de Kelnarij gedaan worden. Kadastraal kreeg het in 1832 de nummers B293 en B294, al kan er tussen 1530 en 1830 natuurlijk wel iets aan veranderd zijn. Zo is er bosaanplant geweest, in 1683 werd Klein Groevenbeek met 1700 eiken ingepoot. Ook Voskamp wordt ... mit eijken loijen geheel bepott... (0324-73D-0157). Voor 1600 heeft er ook nog een huisje bij gestaan. Het zuidelijk gelegen Voskamp heeft zijn naam hoogstwaarschijnlijk gekregen omdat het ooit behoorde aan het Huis te Putten bij Elburg met als eigenaar de Vos van Steenwijk. Ook in de polder Arkenheem is zo Vossenland te vinden.

Zoek de verschillen

Het is natuurlijk interessant of de kopie een exacte kopie is. Nee dus, er zijn kleine verschillen doordat de kopieerder zijn eigen schrijfwijze had. Zo heet de vrouw van Evert Schrasser Jannigen Scholten i.p.v. Jennicken Scholten. Het Zuiderveld wordt oorspronkelijk geschreven als Zuyrervelt en in de kopie als Zeuirevelvt, wat helemaal onbegrijpelijk wordt. Als we dat soort details negeren zien we dat de transcriptie van Hollanders op enkele punten verbeterd kan worden als je beide documenten kunt raadplegen. Het origineel is namelijk soms slecht te lezen. Zo heten de zuidelijk gelegen eigenaren niet Annahoff erfgenamen maar Kerkhoffs erfgenamen. De familie Kerkhoff bezat boerderij Hegemansgoed aan de Putterbrink. In de tekst heb ik de eerste transcriptie dan tussen vierkante haken gezet en de tweede vet gemaakt. In de kwaliteit van het oorspronkelijke stuk moet je ook wel veel fantasie hebben om Kerkhoffs erfgenamen

er uit te kunnen halen. Dan kunnen we Javelthient verbeteren in Gavelthient. Dat was een afdracht van een tiende van het geteelde koren dat in de praktijk met de gavel, een hooivork met twee tanden, verplaatst werd. Eerst van het land op de wagen en vervolgens van de wagen in de zaadberg. Grieten Jansen in de hypotheek is bij herlezing Pieter Jansen.

Fig.1 Kelners Enkje of Klein Groevenbeek rood omlijnt op de kaart van 1872. Het zal vroeger groter zijn geweest, de rest is beplant. Rechts Groevenbeek met de (nu meestal droogstaande) beeksprenge, toen nog geen "Kasteel" maar al meer een woonboerderij. De recentere Horselingbeek in paars steek je nu over met het bekende bruggetje in het pad langs het zwembad. Vertikaal in geel de Telgterweg met vervolgens de Watervalweg naar links afbuigend. In de zwarte cirkel de papiermolen, ooit een korenmolen. Midden onder het Zuiderveld dat van heide al in bos veranderd is. Nu is daar ook het zwembad.

Dan is er een standaard zin "geen aanspraak regt nog toeseggen meer te hebben nog te behouden" wat betekend dat de verkoper al zijn rechten op het verkochte land voorgoed kwijt is. In de oorspronkelijke akte wordt dit verhaspeld waarna de kopiist ook in de war raakt. Ik heb daar een paar woorden tussen kromme haken gezet. In mijn foto die ik eertijds gemaakt heb van de oorspronkelijke akte zijn de namen van de ondertekenaars weggevallen onder een vouw. Hollanders behandelt het feit dat hier twee personen de naam Evert Schrasser dragen. Hij miste dat er een de afkorting Phi droeg, waarschijnlijk van Philipszoon. De kopiist was hier ook in de war want hij liet in de ondertekening de tweede naam weg, maar schreef wel dat er vijf zegels in groene was aan het document hingen. Wat de namen betreft; in 1639

verkoopt Brand van der Schuur het goed Groevenbeek. De ondertekening van Henrick van de Schuur wordt zo begrijpelijk. De naam Henrick Scholten zien we omstreeks 1557 als eigenaar van Groevenbeek. Katharine Scholten zou een dochter kunnen zijn.

Fig. 2 De oorspronkelijke akte uit 1598 aanwezig in het parochie archief. Zoom in voor de details.

Dan is er een mooi bewijs dat de kopie van de oorspronkelijke akte gemaakt is. Ergens zit er namelijk een gat in waar vermoedelijk het woord “gevende” omheen geschreven is. De kopiist zag in de tekst er voor staan “de Veluwe” en maakte er van “de Veluwe en Gelderland”. Hij herzag zijn mening en streepte daarna Gelderland door en zette er boven “overt”, wat ik lees als opening of gat.

Dit alles zet de wereld natuurlijk niet op zijn kop, maar het is een mooi bewijs dat vooral bij slecht leesbare akten er gemakkelijk transcriptie fouten kunnen ontstaan. Door de beter leesbare kopie kwam dit aan het licht. Tegelijkertijd weten we nu op welk stuk grond de akte betrekking had en waar Klein Groevenbeek lag. Hierna volgt de nieuwe transcriptie uit de kopie in GA 0234-107 met de belangrijkste nieuwe woorden vet gedrukt.

1598, libre venditionis van Voscamp bij Kelners Enckje vide Klein Grobenbeeck

Copie

Wij, Evert Schrasser ende Jannigen Scholten mijn echte huijsfroe Aelt Berentsen ende Katharine Scholten mijn echte huijsvrouw Gosen van Curler, scholtis tot Nijkerck als momber van Gisbertgen ende Gertgen Gerrit Snappers dochteren ehn doen hier mede eenen ijderen kondt ende openbaer, hoe dat wij mit onsen vrijen moitwillen ende voerbedachten rijpen [terade] **beraede**, in enen vasten stedigen ewigen erffcoop erfflick ende ewelijck [vercost] **vercoft**, opgedragen ende overgegeven hebben, vercoepen, opdraegen ende geven over in [rechte] **crachte** deses, Albert ten Hoeff ende sijn erven, een stuck lants midt dat holtgewasch daerom ende aen staende, gelegen inden ampte van Putten daer oestwaert dat Zeuirevelvt, suijtweert [Annahoff] **Kerckhoffs** erffgenamen, westwert dat veltslach ende noortweert den heeren Kellner van Putten inh. naest aengelandt sijnnen, [chijns] **tijns** vrij behalven den [Javelthient] **gavelthient** ende viff ende twintich keijzers gulden hooftsomme die [Grieten] **Pieter** Janssen int voorschreven lant staende hefft, voortz commervrij beholtlick den heere sijn gerechtigheit. Ende dat voor een somme van penningen bujten desen benoempt daer wij ende onse erven, den voornoemde Ten Hooff ende sijn erven aff bedanken goeder voller betalinge den lesten pennig mitt den eersten.

Alsoo dat wij ende onse erven van dit voorschreven landt erfflick ende ewelijck onterfft binnen, daer geen recht noch toeseggen (van nne? voorts aen) meerder aen hebben noch behalden, dan dat Ten Hooff voorschreven ende sijn erven ten landtrechte ende allen anderen rechten daer aen geerfft sullen wesen ende blijven erfflick ende ewelijck toe besitten, rustelick ende vreedelick toe gebruijcken, sonder bekroen van ijmants. Noch soe hebben wij gelofft dit voorschreven landt voor allen rechten jaer ende dach t' waeren ende [trijen] **vrijen** alle voorcommer ende voorplicht aff te holden als erffcoopsrecht in Veluwe es. Stellende Evert Schrasser voorschreven daer voor tot onderpandt sijn aendeel oft veerdendeel van Klein Koestapell, gelegen inden ampte van Voorthuijsen daer oestwert die [maten] **maelen**, suijtwaert dat gemeene velt, westwaert Groot Koestapel naest aengelandt sijnnen, ende voorts generaliter alle alsulke goederen, gerede ende ongereede, roerende ende onroerende als wij al hebben oft krieggen moegen, egene uijtgesondert waer aen alle bewisslike schaede die den voorschreven Ten Hooff oft sijn erven onsenthalven op dit voorschreven landt moechten overkoemen, op sullen mogen verhalen bij parate [operatie] **executie** na den lanttrechte van Veluwen ende ge__vende (overt=opening) mede hir aff alle tijdt sonder enige weigeronge, alle wijder gerichtlike vestenisse ende bekentenisse voor den drost van Veluwen noch oft elders nae natuere des [...] **goets tot oeren** gesinnen ende costen mit handt, halm ende mont gee(r)n toe doen. Sonder arglist, in oirkonde der waerheit hebben wij, Evert Schrasser, Aelt Berentsen mede durg begerte onse huijsfrouwen ende voorschreven ende ick, scholtis in qualite voorschreven, ieder onse zegel aen desen brieff doen hangen ende mede beteickent und tot meerder vestenisse gebeden Henrick van der Schuijr ende Evert Schrasser [...] (**Philips?**) als geërffden om desen brief van onsentwegen mede te willen bezegelen ende beteikenen dat wij, Schuijr ende Schrasser om bede voorschreven geerne hebben gedaen den brieff beteickent ende mede doen bezegelen. Gegeven inden jaer onser Heeren XVc acht ende 't negentich (1598) den seventhinden junij .

onderstond:

*Evert Schrasser. Aelt Berentsz. G. van Curler ,
Henrick van der Schuijr, ende hangen viff zegelen uijt in groningen wass.*